

ELS AURONS I LES BLADES DEL MONTSENY

JOSEP Mª PANAREDA CLOPÉS
JOSEP MASNOU CLOPÉS
MARAVILLAS BOCCIO SERRANO

En les tres darreres *Monografies del Montseny* hem ofert com són alguns grups de plantes del massís, on es troben, on viuen, quin és el seu estat i quin són els seus aprofitaments: els brucs (Panareda i Masnou, 2009), les plantes de les roques (Panareda, Masnou i Boccio, 2010) i les moixeres (Panareda, Masnou i Boccio, 2011).

Com indicàvem en aquests escrits anteriors el Montseny és ocupat actualment per boscos extensos, i històricament els seus arbres han tingut uns profits específics, en relació amb les característiques de la seva fusta i de les necessitats de la societat en cada moment. Es coneix prou com són, on es fan i què se'n aprofita de bona part dels arbres, en especial de l'alzina, del suro, del faig, del castanyer, dels roures i dels pins. Aquests són arbres que ocupen una superfície notable i és normal que se'n tingui un bon coneixement. Però hi ha altres arbres que per la seva escassetat, o per no haver tingut unes utilitats destacades, són poc anomenats.

És el cas dels aurons i les blades, arbres pertanyents al gènere *Acer* de la família de les aceràcies. Es tracta d'una família petita, composta només per dos gèneres: *Acer* i *Dipteronia*. Aquest darrer només conté dues espècies pròpies de la Xina. En canvi, del gènere *Acer* n'hi ha unes 200, que viuen a la zones temperades de l'hemisferi nord. Són arbres o arbusts que tenen branques i fulles oposades.

En el Montseny hi ha sis espècies. La més estesa és la blada (*Acer opalus*). Les demés són més aviat escasses o han estat plantades per a repoblació forestal i sobretot per a jardineria. Els aurons són arbres autòctons: l'auró blanc (*Acer campestre*) i l'auró negre (*Acer monspessulanum*). També es considera autòcton l'erable (*Acer platanoides*), malgrat que bona part de les poblacions actuals són clarament derivades de plantacions. En canvi, el fals plàtan (*Acer pseudoplatanus*) és introduït al Montseny, i molt probablement també als Pirineus. Finalment, el negundo (*Acer negundo*) ha estat plantat en jardins i carrers i es fa subespontani en indrets propers, en especial en fondals.

Els arbres del gènere *Acer* es reconeixen pel seu fruit, que és aplanat, sec i acabat amb una mena d'ala membranosa, el que facilita la seva dispersió. Conté una sola llavor i no s'obra al madurar. Aquest tipus de fruit és conegut amb el nom de sàmara. De fet el fruit és doble, compost de dues sàmares oposades i soldades, formant un angle més o menys obert, fet que permet també

diferenciar les diferents espècies; per això sovint es parla de disàmara, terme que vol dir dues sàmares.

Hi ha altres arbres que tenen també fruit en sàmara, com els freixes. Per això cal tenir present la forma de les fulles per no equivocar-se en la seva identificació. Tots els *Acer* espontanis al Montseny tenen la fulla simple però amb diversos lòbuls que els fan inconfusibles entre ells.

La seva forma recorda molt a la fulla que porta la bandera del Canadà. Els arbres d'aquest gènere són corrents en els boscos canadencs i prenen colors molts espectaculars durant els mesos de tardor, groguencs, ataronjats o vermellosos. Per aquesta raó l'han incorporat de manera molt vistosa en el centre de la seva bandera: en color vermell en el centre d'un quadrat blanc. La fulla representada té un aspecte estilitzat i 11 puntes.

Els freixes, en canvi, tenen la fulla composta de diversos folíols, el que fa molt difícil equivocar-se. Dels arbres del gènere *Acer* només té la fulla composta el negundo; ja explicarem més endavant en què fixar-nos per no errar. A més a més, els freixes tenen les sàmares simples.

Els *Acer* presents a Catalunya són arbres caducifolis que viuen en ambients més o menys humits o frescals. A grans trets pot dir-se que són arbres de la muntanya mitjana eurosiberiana i que descendeixen a la terra baixa o en ambients montans mediterranis aprofitant els indrets més humits, com obagues i fondals.

LA BLADA

La blada és un arbre poc alt, de 8-15 metres d'alçària, que en condicions poc propícies no assoleix aquestes mides i no rarament pren un aspecte d'arbret. El brancatge és dens i la capçada ampla. L'escorça és inicialment grisenc-a o rogenca i llisa, i esdevé posteriorment crivellada amb plaques grosses i en forma d'esquama i de color bru fosc o groguenc. Les fulles són simples, més o menys endurides, caduques, peciolades, oposades i dividides de manera palmada amb 5 lòbuls més o menys profunds i separats, amb el marge irregularment dentat o serrat; són verdes i una mica lluentes a l'anvers i d'un to més pàl·lid i mat al revers; en les fulles tendres el revers és pilós, però en les adultes només hi ha pèls en els nervis i en les seves axil·les. Durant la tardor les fulles prenen coloracions groguenques, ataronjades o vermelloses abans de despendre's de l'arbre. Les flors són verdes groguenques i s'agrupen en inflorescències pèndules; tenen 5 sèpals, 5 pètals lliures i 8 estams fixats en el marge intern del disc. Els fruits són inflats i en doble sàmara amb les ales que formen un angle agut. Floreix pel març i abril, poc abans de què surtin les fulles o en el seu inici. Els fruits maduren a la tardor.

Branca de blada (*Acer opalus*).

En el Montseny hi ha la forma típica de blada (subsp. *opalus*). Es reconeix per tenir les fulles adultes força grosses, amb els lòbuls poc profunds, amb poques dents i amb costats una mica convergents i sense pèls o només en els nervis. De la muntanya de Montserrat i el Bages cap al sud la blada té les fulles adultes més petites, amb els lòbuls més profunds, amb més dents i amb les vores gairebé paral·lels i piloses en tot el revers (subsp. *granatense*). Aquesta darrera és coneguda com la blada de fulla petita o blada de Granada.

La blada viu en els boscos caducifolis més o menys humits, damunt de sòls rics, especialment a l'estatge montà i a la muntanya mediterrània. La subsp. *opalus* és fa en la meitat nord de Catalunya. La subsp. *granatense*, al contrari, es distri-

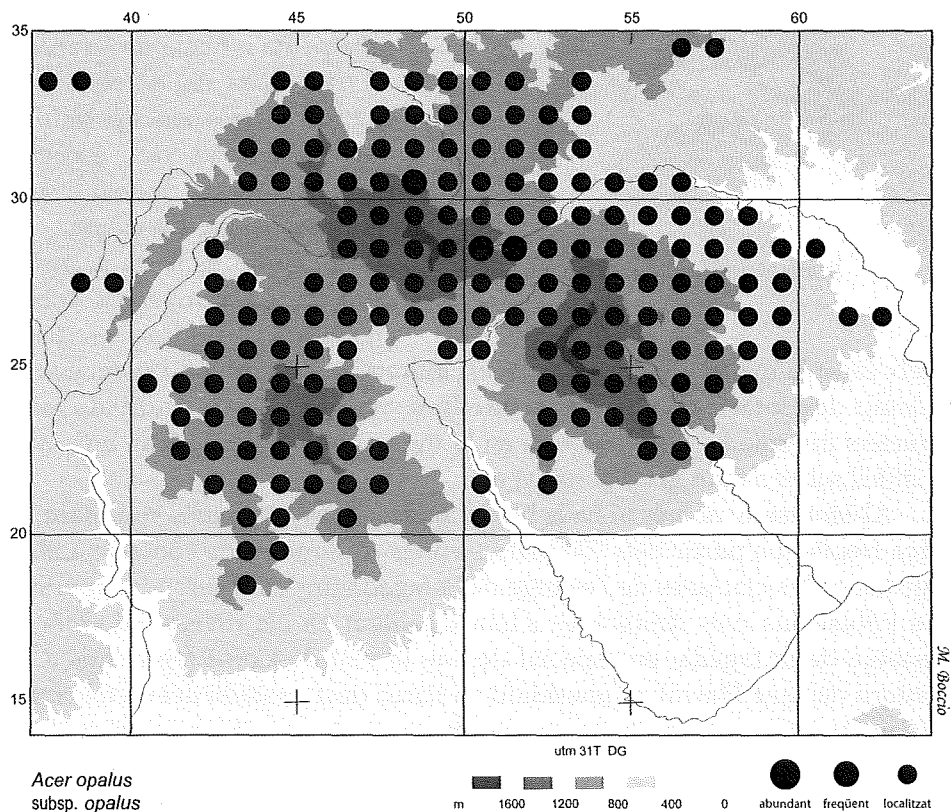
bueix cap a la meitat sud, i només en els indrets més ombrívols i montans. En la franja de contacte de les àrees de les dues subespècies hi ha individus amb caràcters intermedis, com succeeix en la muntanya de Montserrat, on sovint és difícil saber a quin grup pertanyen.

Al Montseny només hi ha la blada típica, i hi és l'*Acer* més abundant. És força freqüent a partir dels 750 metres en les comunitats de contacte amb la fageda i en les clarianes de l'estatge de la fageda fins a les carenes superiors. Les poblacions més destacades s'han localitzat en els nivells inferiors de l'estatge de la fageda, en especial des de la vall de Coll Pregon fins a tot l'entorn de Sant Marçal; és abundant en l'àrea desforestada del sector miner de Sant Marçal. En aquesta franja es troben indrets on és especialment abundant, i s'hi constitueixen petits boscos on la blada és clarament abundant. Es tracta més aviat d'una comunitat de trànsit cap a la fageda. En molts llocs es constata la germinació i creixement de faigs que progressivament colonitzen l'espai ocupat per blades. En d'altres indrets del Montseny també es pot observar la blada com a espècie arbòria pionera de la fageda. En les landes i

matollars superiors i en alguns esqueis hi ha peus grossos aïllats que destaquen en el paisatge pel gruix i la forma tortuosa del tronc, per l'envelliment general de l'arbre, per les branques trencades pel vent i pel efectes evidents del llamps.

Cap a cotes inferiors es localitza de manera dispersa i aïllada, a vegades formant petits grups de pocs individus. Es troba enmig i en les clarianes de les rouredes de roure de fulla grossa i de roure martinenc. Descendeix fins a cotes relativament baixes enmig de les rouredes de roure martinenc, de l'alzinar muntanyenc i de l'alzinar amb roure martinenc. És present en els turons de la plana de Vic en cotes inferiors als 600 metres. A l'entorn d'Arbúcies no és rar trobar blades a 350 metres, i excepcionalment encara per sota d'aquesta cota. A la ribera de la Tordera hem detectat peus aïllats per sota del 300 metres.

La blada té una població destacada amb nombrosos peus distribuïts en un espai ampla del massís. S'observa una certa disminució d'individus en els

Mapa de distribució de la blada (*Acer opalus*) en el Montseny. Cada punt correspon a un quadrat 1x1 km derivat de la retícula utm.

indrets on s'ha establert una fageda densa, quedant les blades en les clarianes i en esqueis i cingles. L'aprofitament forestal afavoreix la germinació i el desenvolupament de la blada.

El mapa mostra que la blada és present en tots els quadrats dels vessants mitjans i superiors del Montseny. Molt probablement és present en d'altres quadrats on no l'hem vist, i on la seva presència és sens dubte escassa i amb peus aïllats.

La blada és una arbre plantat com ornamental. La fusta és de bona qualitat, dura, compacta, resistent al frec i de color rosat o rogenc, molt apreciada per a tornejar i en ebenisteria. És l'únic arbre del gènere *Acer* que ha tingut un aprofitament forestal específic. Se sap que de la finca La Vila de Viladrau cada any es tallaven blades per omplir un parell de camions. Els troncs eren treballats per en Boix de Sant Quirze de Basora. En feia formes de sabata que anaven a parar a Elx, i també llançadores dels telers. A Sant Hilari (les Guilleries) els torners utilitzaven la fusta de blada, entre moltes altres, per a fer objectes de regal.

Però segurament l'ús més significatiu de les fusta de la blada era per a la confecció de guarniments per al bestiar, com els jous, les costelles dels collars, el casc del bastet i els arcons del bast. La blada era la fusta preferida per als jous. També solia ser de blada la part de fusta de l'arada plana, el garrot de lligar garbes i diversos instruments musicals.

L'AURÓ BLANC

L'auró blanc és un arbre poc alt, que pot assolir els 20 metres d'alçària. El brancatge és dens i la capçada ampla, fets que condicionen una ombra densa. L'escorça té una tonalitat rosada o rogenca que al trencar-se o tallar-se desprenen un suc blanc lletós; amb el temps esdevé grisenc i crivellada; les branques joves són recobertes d'una capa de suro irregular. Les fulles són simples, endurides, peciolades, oposades i dividides de manera palmada en 5 lòbuls més o menys profunds, obtusos i dentats; els dos externs són més petits i a vegades manquen; durant la tardor prenen coloracions groguenques, ataronjades o vermelloses abans de despendre's de l'arbre. Les flors s'agrupen en inflorescències dretes, i són verdoses i amb el calze i la corol·la ben desenvolupats. Els fruits són sàmars dobles amb ales disposades completament obertes, en línia recta, formant un angle de 180°. Floreix l'abril i maig i fructifica l'inici de la tardor.

L'auró blanc viu en general en els boscos caducifolis submediterranis, damunt de sòls rics, a l'estatge montà i descendeix a la terra baixa plujosa, entre 100 i 1.500 metres, en especial en la meitat septentrional de Catalunya. És molt localitzat en la meitat meridional.

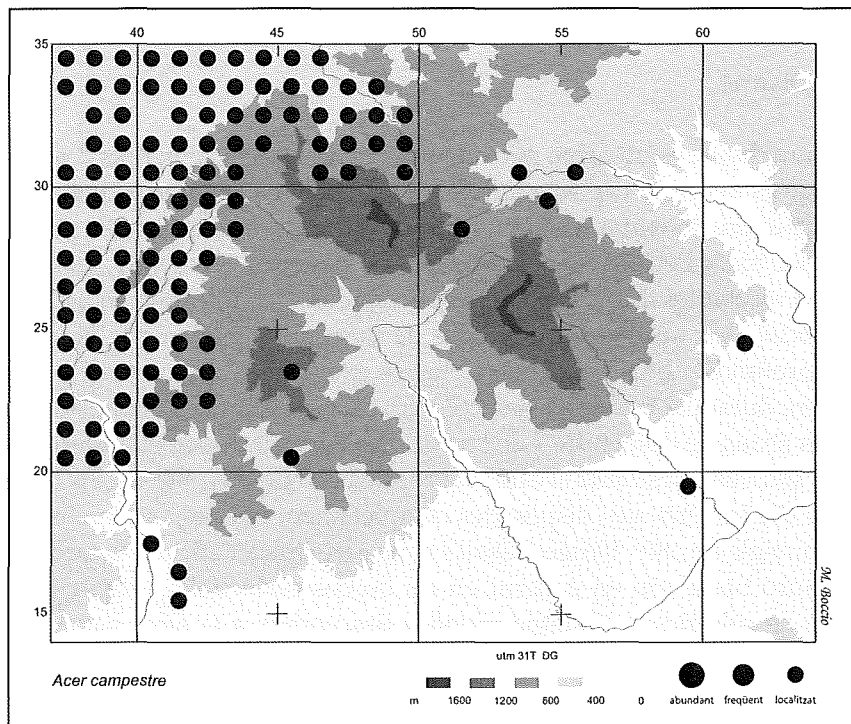

Branca d'auró blanc
(*Acer campestre*).

En el Montseny és poc freqüent, excepte en el sector nord-occidental. El mapa és molt explícit. Hi ha grups notables en la riera de la Llobina i en els boscos caducifolis de la part alta del Congost, cap a la Plana de Vic i fins més enllà de Seva. A la resta del massís és molt localitzat en algun fondal i bosc de ribera. En general se situa sobretot entre 500-800 metres, però hem trobat individus fins als 300 metres i molt excepcionalment en cotes inferiors enmig de boscos de ribera. En cotes superiors l'auró blanc és molt rar a partir dels 1.000 metres. El peu situat en la cota més alta ha estat localitzat a 1260 metres. Semblantment a l'indicat en

relació amb la blada, l'auró blanc és present molt probablement en d'altres indrets no cartografiats en el mapa. Però sembla que la tendència és la que expressa el mapa amb molta claredat.

L'auró blanc és una arbre plantat com ornamental. La fusta és dura, compacta i de color groguenc; és emprada per a tornejjar, en ebenisteria i per a fer mànecs.

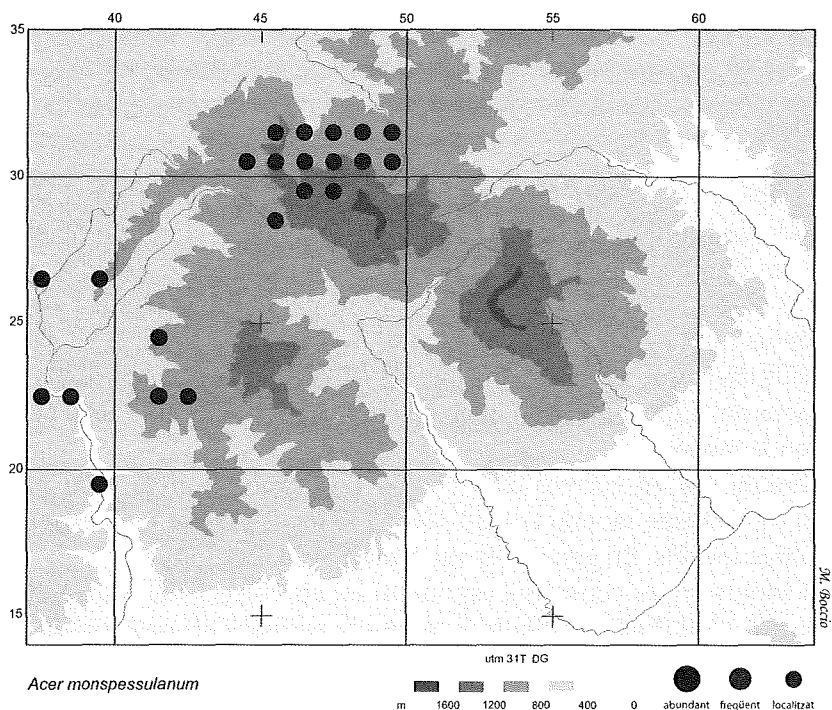

L'AURÓ NEGRE

L'auró negre és un arbre poc alt, de 5-10 metres d'alçària; sovint té l'aspecte d'arbret. El brançatge és dens, la capçada ampla, i sovint ramificat des de la base, fet que, juntament amb el fullatge dens, determina que faci una ombra densa. Els branquillons són una mica angulosos i sovint d'un color bru o rogenc. L'escorça és grisa i crivellada amb el temps. Les fulles són simples, caduques, petites, peciolades, oposades i dividides de manera palmada en 3 lòbuls enters i obtusos; són d'un verd fosc i brillants en l'envers, i d'un verd gris i mats en el revers; durant la tardor prenen coloracions groguenques, ataronjades o vermelloses abans de despendre's de l'arbre. Les flors són verdes groguenques i s'agrupen en inflorescèn-

Branca d'auró negre (*Acer monspessulanum*).

Mapa de distribució de l'auró negre (*Acer monspessulanum*) en el Montseny. Cada punt correspon a un quadrat 1×1 km derivat de la retícula utm.

cies primer dretes i després pèndules; porten 5 sèpals lliures i caducs, 5 pètals allargassats i lliures i 8 estams que s'insereixen en un disc anular; apareixen abans de la sortida de les fulles o al seu inici. Els fruits són un mica inflats i formen una doble sàmara amb les ales convergents, gairebé paral·leles i que s'estrenyen en la base, abans d'unir-se, amb l'aparença d'un angle agut. Floreix l'abril i maig i els fruits maduren a partir del juliol, a la darreria de l'estiu o durant la tardor.

L'auró negre viu en els boscos caducifolis submediterranis, poc humits, damunt de sòls rics, especialment a l'estatge montà, però descendeix a la terra baixa, entre 70-1.500 m. En general és un arbre escàs en el conjunt de Catalunya.

Al Montseny és també escàs, molt més que l'auró blanc. A part de peus aïllats localitzats en la vall del Congost, la població més destacada ha estat trobada en els vessants del nord-oest del Matagalls, amb peus entre 1.000-1.290 metres. A la vall del Congost ha estat trobat en cotes inferiors, entre 330-990 metres. Viu sobretot enmig de les rouredes esclarissades i més rarament enmig dels alzinars més frescals. Sovint creix en clarianes, en esqueis i pedruscalls.

L'auró negre és un arbre plantat com ornamental. La fusta és d'excel·lent qualitat, per alguns la millor entre els aurons i blades; és dura i compacta i s'ha emprat per a ebenisteria de luxe i per a la fabricació d'instruments musicals.

L'ERABLE

L'erable és un arbre força alt, que pot assolir els 30 metres d'alçària; té la capçada arrodonida. L'escorça és gairebé llisa, que es clivella amb el temps, però no es desprèn en esquames. Les fulles són grosses, palmades, verdes i llueixen al revers i dividides en lòbuls separats per entrants oberts i arrodonits i amb dents molt agudes. Les flors són d'un color verd groguenc i s'agrupen en ramells drets que surten abans que les fulles. El fruit és una doble sàmara disposades en angle molt obert, gairebé en línia recta. Floreix l'abril i els fruits maduren la tardor.

L'erable viu en còrrecs dels boscos caducifolis humits, a la part més humida de l'estatge montà, entre 1.100-1.750 m; és plantat i subespontani en molts altres indrets. En general és rar o molt rar a Catalunya.

Al Montseny es considera espontani en els còrrecs del Matagalls, entre Sant Marçal, Coll Pregon i Viladrau, però són escassos els peus observats, per exemple, a l'obaga dels Esqueis del Parany o de Coll Pregon, dins l'estatge de la fageda. El substrat inestable i el fort pendent no permet una ocupació total de l'espai per part de la fageda, el que facilita la permanència natural de l'erable, juntament amb la blada, diverses moixeres i roures, a més del faig, entre

1.000-1.230 metres. A part cal assenyalar la presència de peus dispersos derivats de plantacions i que han germinat a partir de llavors procedents d'erable plantats, en especial en la meitat oriental del massís, des de Santa Fe i cap a la vall de la riera d'Arbúcies i afluents principals.

Hi ha, doncs, molt pocs peus d'erable que es poden considerar veritablement naturals; la seva supervivència no està pas assegurada. A més a més, l'entrada d'individus plantats pot hipotecar el futur del conjunt de les poblacions naturals.

L'erable no té cap aprofitament conegut en el Montseny a causa de la seva escassetat. Bé, existeixen diversos cultivars que són plantats en jardineria i també en algunes repoblacions forestals.

EL FALS PLÀTAN

El fals plàtan també pot ser un arbre alt, fins als 30 metres d'alçària, amb capçada ampla i densa i branques obertes. Té l'escorça llisa i grisenca, que amb el temps esdevé crivellada i esquamosa, desprenent-se en plaques. Les fulles són grosses, caduques, oposades, palmades, mats i blavenques al revers i dividides en 5 lòbuls dentats, aguts, separats per entrants tancats i profunds; les dents són grosses i desiguals; el peduncle és llarg i de color rogenc. Les flors són nombroses, d'un color groc verdós i agrupades en inflorescències pèndules, que surten juntament amb les fulles o poc després; tenen 5 sèpals lliures i caducs, 5 pètals lliures i allargassats i 8 estams que s'insereixen en un disc anular carnós. El fruit és una sàmara doble que forma un angle més o menys agut, gairebé 90°, amb les ales membranoses que s'eixamplen cap a l'extrem. Floreix l'abril i maig i fructifica a la darrereria de l'estiu; els fruits solen romandre força temps dalt de l'arbre.

El fals plàtan viu en els boscos caducifolis humits, a l'estatge montà; ha estat plantat en molts indrets i probablement totes les poblacions siguin subespontànies. L'espontaneïtat de les poblacions catalanes dels Pirineus de fals plàtan és posada en dubte. Però sí que és segur que tots els individus presents actualment en el Montseny són introduïts, o han sorgit de llavors de peus plantats.

En el Montseny hi ha actualment un nombre notable de peus de fals plàtan a la vall de Santa Fe i en el seu entorn. En general és present en els vessants mitjans i superiors de la meitat oriental del massís. Fins es localitzen peus joves en indrets ombrívols i humits de cotes baixes. Cal dir que hi ha anys que ha estat observada una germinació molt nombrosa de fals plàtans, però moltes de les plàntules sucumbeixen al cap de poc temps. Resta estudiar l'èxit final de tanta germinació, quants són els peus que assoleixen la fase adulta i en quins ambients, ja que s'han observat peus adults en espais oberts i molt alte-

Branca de negundo (Acer negundo).

rats per la presència humana, com és en el centre de la vall de Santa Fe.

El fals plàtan no té cap aprofitament en el Montseny a causa de la seva escassetat. Ha estat plantat com a arbre ornamental i ocasionalment per a repoblació forestal. Existeixen nombrosos cultivars. En altres indrets la seva fusta és molt preuada pels tornerers i fusters per ser lleugera i fàcil de treballar; és emprada, per exemple, per fer parquet. Les fulles, els fruits i l'escorça han tingut aplicacions medicinals.

EL NEGUNDO

El negundo també és un arbre mitjà, i rarament passa dels 10 metres d'alçària. Té els branquillons verds i amb els nusos destacats. Les fulles són oposades, caduques i, a diferència dels altres *Acer* presents a Catalunya, són compostes, amb un nombre senar de folíols, de 3 a 7, que tenen unes poques dents grans i separades irregularment. Les flors són unisexuals; les masculines i femenines es troben en peus diferents (arbre dioic); s'agrupen en ramells penjants, que es desenvolupen abans que surtin les fulles; són verdes i no tenen pètals i sí, en canvi, 4 sèpals soldats a la base. El fruit també és format per una disàmara, amb l'aqueni allargassat i les ales que s'estrenyen en el contacte amb l'aqueni; s'uneixen en un angle agut.

El negundo és un arbre originari d'Amèrica del Nord, que ha estat plantat en carrers i jardins, i sovint es troba naturalitzat en fondals. En el seu lloc d'origen viu espontàniament en les vores de corrents d'aigua i indrets pantanosos. Ha estat localitzat en nombrosos fondals i en boscos de ribera del Montseny mitjà i inferior, però la seva extensió ha estat en general escassa. Hi ha peus subespontanis de mida grossa en la ribera de la Tordera i en d'altres rius, però de moment sembla que sucumbeix davant de l'expansió del vern i del salze blanc, o resta aïllat sense més capacitat d'expansió.

A part de l'ornamental, el negundo no té cap aprofitament específic. La fusta és tova i poc resistent, pel que s'empra per fer atuells i mobles de poca qualitat, ja que és fàcil de treballar. També s'utilitza per a pasta de paper. S'esqueixa fàcilment, pel que és molt afectat per les ventades fortes.

Bibliografia

BOADA, M. (1989): *Els arbres de la regió del Montseny (I). La vida entorn de l'arbre*. Barcelona: Institut de Ciències de l'Educació. 169 p.

BOLÒS, O.; NUET, J. i PANAREDA, J.M. (1986): «Flora vascular del Montseny», dins *El Patrimoni biològic del Montseny. Catàlegs de Flora i Fauna*, núm. 1; pàg. 41-92. Barcelona: Diputació de Barcelona.

BONET, M. A. i VALLÈS, J. (2006): *Plantes, remeis i cultura popular del Montseny*. Figueres: Brau. 771 p.

LOBET, S. (1947): *El medio y la vida en el Montseny*. C.S.I.C.. Barcelona. 518 p. + mapa. Traducció catalana: *El medi i la vida al Montseny. Estudi Geogràfic*. Museu de Granollers - Agrupació Excursionista de Granollers. Granollers. 486 p. + treball sobre el periglacial al Montseny.

LÓPEZ GONZÁLEZ, G. (2001): *Los árboles y arbustos de la Península Ibérica e Islas Baleares*. Madrid: Mundi-Prensa. 2 vols. 1727 p.

PANAREDA, J.M. (1991): *El Montseny*. Col. Descoberta, 2. Eumo Editorial. Vic. 175 p.

PANAREDA, J.M. (2008): *Plantes de muntanya*. Figueres: Brau. 255 p.

PANAREDA, J.M. (2011): *Plantes mediterrànies*. Figueres: Brau edicions. 362 p.

PANAREDA, J.M. i MASNOU, J. (2009): «Els aprofitaments forestals dels brucs al Montseny. Les soques per a pipes de fumar». *Monografies del Montseny*, 24: 173-187.

PANAREDA, J.M. i MASNOU, J. (2010): *El carboneig. Quan el record encara és viu*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat. 97 p.

PANAREDA, J.M.; MASNOU, J. i BOCCIO, M. (2010): «La distribució de les plantes rupícoles al Parc Natural del Montseny». *Monografies del Montseny*, 25: 329-343.

PANAREDA, J.M.; MASNOU, J. i BOCCIO, M. (2011): «Les moixeres al Montseny». *Monografies del Montseny*, 26: 181-189.